

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE SOCIOLOGIE

***DECIZIA MIGRĂRII TRANSNAȚIONALE
PENTRU MUNCĂ ÎN SECTORUL DOMESTIC
ITALIAN A FEMEILOR DIN ROMÂNIA. UN
MODEL MULTISTADIAL AL PROCESULUI
DECIZIONAL DE MIGRAȚIE, 2000-2012***

TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator de doctorat:

Prof. Univ. Dr. Culic

Irina

Student- doctorand:

Harabagiu

Irina-Miruna

CLUJ-NAPOCA

2025

CUPRINS:

INTRODUCERE	1
CAPITOLUL I:.....	4
PERSPECTIVE TEORETICE EXISTENTE ASUPRA CERCETĂRII MIGRAȚIEI PENTRU MUNCĂ.....	4
Migrația ca proces	9
Spre o teorie a deciziei	16
Etapizarea procesului decizional	22
Studii empirice despre decizia de migrare pentru muncă a românilor	31
CAPITOLUL II	33
SCOPUL CERCETĂRII, COORDONATE TEORETICE ȘI METODOLOGIE	33
Scopul cercetării.....	33
Coordonatele teoretice pentru modelul etapizat al procesului decizional	34
Asumsiții teoretice pentru fiecare etapă decizională.....	40
Populația de studiu	43
Metodologie	44
CAPITOLUL III: ETAPA ÎNTÂI A PROCESULUI DECIZIONAL.....	57
<i>FORMAREA DISPOZIȚIEI PENTRU MIGRARE</i>	<i>57</i>
Dimensiunea politico-instituțională a României	57
Dimensiunea economică	63
Dimensiunea socială.....	77
CAPITOLUL IV: ETAPA A DOUA A PROCESULUI DECIZIONAL.....	79
EVALUAREA FEZABILITĂȚII ALTERNATIVEI	79
Rolul rețelei de rude, prieteni și cunoștințe în inițierea migrației pentru muncă	81

Rolul intermediarilor de pe piața muncii în inițierea migrației pentru muncă	86
CAPITOLUL V: ETAPA A TREIA A PROCESULUI DECIZIONAL.....	92
ASUMAREA FAMILIALĂ A INTENȚIEI DE MIGRARE.....	92
CAPITOLUL VI: ETAPA A PATRA A PROCESULUI DECIZIONAL.....	107
CONSUMAREA INTENȚIEI DE MIGRARE	107
Pașii parcurși pentru părăsirea țării	107
Pregătirea bagajelor de călătorie	115
Migrarea propriu-zisă: Călătoria către Italia	124
CAPITOLUL VII: ETAPA A CINCEA A PROCESULUI DECIZIONAL	139
ANGAJAMENTUL FAȚĂ DE DECIZIE.....	139
Îngrijirea domestică, sclavia modernă?	139
Reglementarea muncii domestice.....	146
Actorii dimensiunii economice și „reinterpretarea” socială a reglementărilor muncii domestice.....	155
Derularea etapei a cincea a procesului decizional din perspectiva respondentelor	166
CONCLUZII	195
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE.....	207
SITEOGRAFIE:	222
ANEXE	226

POZIȚIONARE TEORETICĂ

În funcție de cadrul teoretic aplicat pentru explicarea migrației pentru muncă, decizia de migrare a fost conceptualizată într-o varietate de moduri. Unele perspective consideră migrația precum o strategie rațională care vizează maximizarea beneficiilor financiare, minimizând în același timp costurile și riscurile asociate cu ajustarea în situ (Massey et. al, 1993; Todaro și Smith, 2006). Altele o interpretează precum o adaptare a gospodăriei la deprivarea economică autopercepută (Kurekova, 2011). Migrația a fost, de asemenea, încadrată ca o mișcare laterală, în care indivizii tranzitează de la o piață secundară a muncii într-o țară mai puțin dezvoltată la o piață similară într-o economie mai dezvoltată (Piore, 1979, apud. Massey et. al, 1993). Alternativ, unii cercetători consideră migrația un rezultat inevitabil al globalizării pieței muncii (Massey et. al, 1993), o decizie rațională modelată de considerente economice, legături interpersonale și instituții care facilitează mobilitatea migranților (Benner, 2003; Ban, 2009; Lalani și Metcalf, 2010; Scott, Craig și Geddes, 2012), ori un rezultat ce survine unei acumulări de condiții structurale (Myrdal, 1957, apud Massey et. al, 1993).

Prin contrast, teoriile centrate pe agent indică punctul de start al proceselor decizionale în capacitățile indivizilor de a interpreta stimuli de mediu, de a-și planifica viitorul, de a evalua opțiunile disponibile și de a acționa intenționat, pe baza obiectivelor personale și a resurselor disponibile (Wolpert, 1965; Greenwood, 1975; Todaro, 1976; DeJong și Fawcett, 1981; Ajzen și Fishbein, 2009; Blake și Gilbert, 2014; Czaika, 2015).

Cu toate acestea, la fel cum teoriile migrației au evoluat pentru a recunoaște dialectica dintre structură și agency, abordările centrate pe agent au integrat cu timpul, influențele structurale în luarea deciziilor de migrare. Condițiile economice și politicile de migrație modelează atât intenția de a migra, cât și fezabilitatea realizării acesteia (Carling, 2002; Willekens, 2021, 2022), în timp ce interacțiunile sociale ghidează procesul decizional prin tipul de informații, norme și aspirații livrate (Janis și Mann, 1977; Kollingbaum și Norman, 2003; Ajzen și Fishbein, 2009; Willekens, 2021).

O limitare a ambelor tipuri de teorii este atenția insuficientă acordată dimensiunii temporale a deciziilor de migrare. Deoarece capacitatea individului de planificare a viitorului se răfrânge și asupra migrației, construcția și derularea deciziei de migrare se produce în timp și este puternic legată de etapele de viață ale indivizilor (Kley, 2011, 2017; Klabunde et. al, 2017; Willekens, 2022). Temporalitatea se reflectă și în contextele structurale prin care indivizii navighează, fiind necesară astfel o perspectivă socio-istorică asupra mediilor înconjurătoare (compuse la rândul lor din dimensiuni structurale și elemente) în surprinderea dialecticii sus-menționate. Modelele etapizate ce urmăreau descrierea temporală a proceselor decizionale variază de la două până la cinci faze și au

încercat să delimiteze în ce condiții apar intențiile de migrație, ce factori le modelează și cum evoluează ele în acțiune (Janis și Mann, 1977; Carling, 2002; Kley, 2011, 2017; Klabunde et. al, 2017).

În contextul României post-comuniste, studiile empirice privind asumarea deciziilor de migrare au aderat în mare măsură la determinismul factorilor economici structurali, minimizând ori negând capacitatea decizională a indivizilor (Ianos, 2016; Simionescu, 2016, 2017; Andrén și Roman, 2014; Noja și Moroc, 2016; Davidescu, Ghinararu și Maicaneanu, 2019). Alte cercetări, deși nu abordează direct procesul decizional, au explorat politicile statului român cu privire la migrație în contextul Aderării acestuia la Uniunea Europeană, evidențiind capacitatea forțelor structurale politico-instituționale de a condiționa comportamentul migrator (Constantin et al., 2004; Șerban și Stoica, 2007; Diminescu, 2009). În plus, studiile care examinau dinamica fluxurilor de migrație au subliniat rolul rețelelor sociale (Anghel și Horváth, 2009; Cingolani, 2009; Elrick și Ciobanu, 2009; Sandu, 2010, 2018) și implicarea diverșilor actori, precum operatorii internaționali de transport, în perpetuarea migrației (Ban, 2009). Totuși, aceste descoperiri fragmentate nu au oferit o descriere cuprinzătoare a fenomenului, cu atât mai puțin în ceea ce privește modul în care migrația forței de muncă a ajuns să reprezinte o traiectorie viitoare viabilă pentru indivizi.

SCOPUL CERCETĂRII

Această cercetare propune un model multistadial compus din cinci etape, destinate pentru descrierea procesului decizional al femeilor românce emigrate în perioada 2000-2012, către sectorul domestic italian. Modelul este unul bazat pe agent și este construit pe o serie de coordonate teoretice deduse din principalele teorii și sub-teorii care au abordat migrația, agency-ul indivizilor și modalitățile de formare a proceselor decizionale.

Relevanța empirică a perioadei 2000-2012 se datorează ambiției României de a deveni stat membru în cadrul Uniunii Europene, care a declanșat o serie de transformări la nivel politico-instituțional, destructurarea economică postcomunistă și crizei financiare din 2008–2012. O trăsătură distinctivă a acestui interval de timp a fost expansiunea emigrației feminine, sectorul domestic italian apărând ca o destinație cheie.

METODOLOGIE

Această cercetare reprezintă un studiu de caz abductiv asupra migrației dintre România și Italia, o investigație a practicilor actorilor sociali, datorită conențrării pe capacitatea acestora de a acționa în mod intenționat ca răspuns la stimulii din mediul lor, specifici unei perioade istorico-

sociale. Pentru colectarea și analiza datelor primare și secundare, a fost utilizată o metodologie calitativă, etnografică, ce include instrumente precum ghidul de interviu semi-structurat și nestructurat, autobiografia, observația participativă și analiză de conținut. S-au analizat tematic și narativ 54 de interviuri semi-structurate, preluate majoritar telefonic din partea emigrantelor române în sectorul domestic Italian, 2 interviuri nestructurate, unul cu un reprezentant al unei familii angajatoare italiene de sex feminin, iar celălalt cu un șofer român de microbuz și o autobiografie, un jurnal virtual de teren (care cuprindea observațiile participative și autoraportările cercetătorului), 18 interviuri cu îngrijitoare de origine română preluate de jurnaliștii revistei virtuale Rotalianul. În cadrul analizei de conținut, au fost examinate 186 de articole de presă publicate de revista virtuală Rotalianul, în care au fost abordate subiecte legate de îngrijitoare domestice de origine română, cu scopul dezvoltării unei tipologii de teme și reprezentări recurente. În plus, Legea 156/2000 privind protecția cetățenilor români angajați în străinătate, împreună cu două versiuni ale Contractului Colectiv Național de Muncă aplicabil îngrijitorilor și lucrătorilor casnici din Italia, au fost supuse unei analize comparative. Această abordare a urmărit surprinderea eforturilor legiuitorilor de a adapta cadrele legislative la situațiile din teren. Aceste surse au servit unor scopuri distincte în expunere, contribuind la o înțelegere cuprinzătoare a fenomenului migrației în intervalul de timp specificat.

REZULTATELE CERCETĂRII: ETAPELE PROCESULUI DECIZIONAL MULTISTADIAL

Etapă I a procesului decizional: Formarea predispoziției pentru migrare

Prima etapă a procesului decizional a urmărit formarea dispoziției pentru migrare a actorilor sociali, pornind de la stimulii structurali interpretați de aceștia, mai exact, că atitudinea pozitivă a femeilor din România față de migrare a izvorât dintr-o cultură a migrației [(Massey et. al, 1993; Massey et. al, 1994) ori mediu particular de migrație, așa cum îl descriu Carling și Schewel (2017: 2/946)]. Analizând travaliul legislativ întreprins de statul român în perspectiva aderării acestuia la Uniunea Europeană, au fost identificate trei elemente constitutive a culturii migrației în dimensiunea politico-instituțională: acordurile bilaterale și convențiile pentru munca internațională semnate între statul român și alte state europene, legile care au permis emergența și dezvoltarea aparatului instituțional pentru intermedierea muncii în străinătate și reglementările cu privire la migrația cetățenilor români, respectiv interfața de migrare. Interfața de migrare (Carling, 2002) a avut efectul structural de a condiționa migrația (între 2002 și 2006) și de a dezinha intențiile de migrare (după 2007) a actorilor sociali.

În ceea ce privește analiza dimensiunii economice a României, s-a pornit de la asumția aparținătoare teoriei noii economii a migrației conform căreia dezechilibrul piețelor va influența pozitiv intențiile de emigrare a actorilor sociali. Într-adevăr, destrucurarea pieței activităților economice a declanșat o reacție în lanț care s-a răsfrâns asupra unei serii de indivizi vulnerabili, în forma precarizării pieței muncii interne, inadecvării măsurilor din piața asigurărilor sociale și limitarea accesului în piața de consum. Cum influența era asumată implicit, dar nedetaliată de teoria noii economii a migrației, lucrarea de față a adâncit înțelegerea a cum anume interpretează actorii sociali acest dezechilibru și cum își reorganizează viețile. Așadar, interpretarea contextului economic precum unul constrictiv, care pune în pericol nivelul de trai al gospodăriei și aducea riscul pierderii de a statusului pre-existent în țara de origine (Czaika, 2015), a adus actorii sociali într-o stare de căutare activă pentru alte soluții de câștigare a traiului [într-un risc de expunere la alternativa migrației pentru muncă (Willekens, 2021)].

Contactul cu alternativa muncii peste granițe a avut loc în dimensiunea socială, prin intermediul relațiilor și interacțiunilor sociale pe care le-au întreținut indivizii. Deși acest contact a fost menționat anterior de o serie de cercetători [sub termenul de contagiune (Faist, 2009) sau de propagare (Sandu, 2010)], nu a fost chestionată poziția de receptivitate a actorilor sociali față de alternativă. În cadrul cercetării a fost identificată de altfel o modificare socio-istorică a însemnătății muncii peste granițele României în dimensiunea socială. În tandem cu celelalte influențe structurale menționate mai devreme, creșterea în număr a poveștilor (de succes) ale muncitorilor migranți a dus la transformarea acesteia într-o practică social acceptată, fapt care a întărit atitudinea pozitivă a indivizilor față de migrație (Janis și Mann, 1977; Ajzen și Fishbein, 2009), și a creat o legătură între migrație și atingerea beneficiului subiectiv (De Jong și Fawcett, 1981; Ajzen și Fishbein; Kley, 2011; 2017; Klabunde et al., 2017). Aceste construcții sociale asupra migrației au facilitat tranziția actorilor sociali către un interes activ față de migrație (Willekens, 2022), dar nu a reprezentat o condiție suficientă ca aceștia să-și transforme aspirația în acțiune. Acceptarea alternativei de muncă peste granițe a transformat actorul social într-un migrant aspirant și a determinat demararea celei de-a doua etape a procesului decizional.

Etapă a doua a procesului decizional: Evaluarea fezabilității alternativei

Procesul de evaluare a fost urmărit prin felul în care actorii sociali au utilizat mediul social pentru a obține, interpreta și delibera dacă alternativa este potrivită pentru cazurile lor specifice. Similar ca în prima etapă, au fost împletite o serie de perspective teoretice cu datele empirice proprii. Punctul de start al etapei îl constituie o anchetă inițială întreprinsă de actori, ce survinea

ulterior contactului cu alternativa migrației. Sursele principale de informare (și de influență) au fost reprezentate de rudele, prietenii și cunoștințele cu experiență în migrație (Janis și Mann, 1977), dar și de alte tipuri de actori întâmpinați în dimensiunea socială, precum intermediari și transportatori internaționali. Informațiile desprinse de migrantul aspirant în cadrul anchetei au reprezentat un *bagaj informațional inițial*, cuprins din trei subiecte principale, respectiv generalități despre munca de îngrijire, salarizare și contractare, și organizarea emigrării. Pe baza acestui bagaj informațional, respondentele au format un *set de expectanțe* față de munca în străinătate (Todaro, 1976) și o primă concepție asupra *identității de muncitor migrant*. Tot în raport cu informațiile cuprinse în bagajul inițial, acestea au dedus o serie de beneficii, riscuri și costuri probabile în relație cu migrația pentru muncă în sectorul domestic (Greenwood, 1975; De Jong și Fawcett, 1981). Bilanțul inițial conținea mai degrabă beneficii (financiare) în detrimentul cartografierii riscurilor și costurilor migrației. Acest lucru poate fi pus pe seama parcurgerii etapei a doua sub incidența unor tipare decizionale non-optime (Wheeler și Janis, 1980; Evans, 1990; Janis, 1982, apud. Johnston, Driskell și Salas, 1997; Schkade și Kahneman, 1998, apud. Willekens, 2021). În plus, validitatea informațiilor nu a fost chestionată de migrantele aspirante, ci a fost testată experiențial în etape ulterioare.

Evaluarea fezabilității alternativei a fost compusă în esență din două elemente derulate mental concomitent de actor, bazate pe cunoștințele anchetei inițiale: un diferențial de oportunități între spațiul de origine și cel gazdă (Wolpert, 1965; De Jong și Fawcett, 1981), prin imaginarea unui curs al vieții pe noua rută acțională, în contrast cu cea veche (Janis și Mann, 1977) și o autoraportare față de implicațiile proiectului de migrație în contrast cu capacitatea proprie de a le face față (Ajzen și Fishbein, 2009). Rezultatul evaluării a calificat sau descalificat alternativa emigrării ca fiind fezabilă pentru cazul specific al actorului social și a condus fie spre demararea etapei a treia a procesului decizional, fie spre abandonarea procesului (Kley, 2011).

Etapa a treia a procesului decizional: Asumarea familială a intenției de migrare

Dacă în etapa anterioară a fost surprins și rolul raportării între migrantele aspirante și alți actori din dimensiunea socială în derularea procesului decizional, etapa a treia pune în prim-plan raportarea respondentelor față de grupul social proxim. Această raportare este urmărită în ambele valențe pe care le îmbracă grupul în literatura de specialitate, respectiv cea de gospodărie și de familie. Termenul de gospodărie reflectă capacitatea organizatorică și auto-gestionantă a unității, iar cel de-al doilea surprinde caracterul relațional dintre membri și implicit rolurile (de gen) jucate de ei, expectanțele reciproce ș.a.m.d.

Împrumutând din modelul propus de Janis și Mann (1977), descrierea etapei a treia a pornit de la surprinderea modalității în care a fost prezentată noua rută acțională către membrii familiei. Respondentele au încadrat-o precum singura „soluție” la situația de deprivare financiară în care se afla familia, având potențialul de a asigura un viitor oportun progeniturilor, prin asigurarea capitalului financiar necesar acumulării altor tipuri de capital. Campania de migrație era previzionată ca fiind una pe termen scurt, iar riscurile și costurile plecării femeii din familie și gospodărie, supuse unor planuri de contingență. Cea mai mare putere de veto o aveau membri adulți ai familiei, copiii nefiind neapărat consultați cât convinși (Agarwal, 1997; Muthoo, 2000; Pinnawala, 2009; Pantea, 2011). Deși multe respondente menționau că dacă aceștia s-ar fi opus vehement plecării lor, nu ar fi făcut-o, varianta aceasta nu le-a fost făcută explicită copiilor. Janis și Mann (1977: 176) au denumit acestea precum tactici sociale, având rolul de a crește șansele ca cei din grupul de referință să le accepte propunerile.

Ca urmare a plecării femeii din sânul familiei, gospodăria urma să treacă printr-o serie de realocări de sarcini de rol (planuri de contingență). În timp ce femeia prelua rolul stâlpului casei, asigurând sprijinul material în forma remitențelor financiare și bunurilor (Kang, 2012; Madianou, 2012; Cuban, 2015; Christou și Kofman, 2022), partenerul (sau persoana care prelua majoritatea sarcinilor instrumentale) devenea gestionarul remitențelor. Suportul instrumental, respectiv îndeplinirea sarcinilor care asigurau nevoile de bază (Földes, 2016; Gassman et. al, 2017) au fost distribuite unui alt membru al familiei, cum ar fi celălalt părinte sau bunicii (Gassmann, et. al, 2017; Tyrell și Kallis, 2017; Ducu, Nedelcu și Telegdi-Csetri, 2018; Matei și Bobârnat, 2022; Christou și Kofman, 2022), alți frați (Pantea, 2012), sau chiar externalizate (Ducu, 2014).

Sarcinile emoționale față de membrii familiei au rămas în sarcina mamelor migrante, reprezentând principalul aspect relațional asupra cărora acestea s-au concentrat pe parcursul derulării proiectelor de migrație. În cadrul planului inițial, mamele propuneau copiilor exercitarea parentingului prin apelurile telefonice sau cu ajutorul rețelelor sociale. De altfel, forma de (co)prezență virtuală a fost cea mai utilizată de-a lungul timpului, facilitată prin avansul TIC și a platformelor de rețele sociale. Relația mamă-copil a fost adaptată de-a lungul timpului, prin integrarea celorlalte trei forme de co-prezență, respectiv „prin proxy, fizică și prin imaginație” (Baldassar 2008a: 252).

Etapa a patra a procesului decizional: Consumarea intenției de migrare

Această etapă este complexă, datorită faptului că presupune setarea unui plan de migrație (Kley, 2011), fiind totodată infuzată de acțiune și agency (Klabunde et al., 2017) și de influență socială (Ajzen și Fishbein, 2009; Kley, 2017). Din perspectivă operațională, respondenții au parcurs următorii pași succesivi: Asigurarea transportului; Pregătirea bagajelor de călătorie; Migrarea propriu-zisă, respectiv călătoria cu mijlocul de transport internațional către Italia și traversarea vămilelor.

În demararea *planului actional* au fost reluate informațiile receptate în cadrul etapei 2 cu privire la pașii de îndeplinit pentru migrare. Pe parcursul derulării acestor acțiuni, migrantele au intrat în contact cu noi actori sociali și noi informații, având oportunitatea unei prime instanțe de testare a informațiilor din bagajul inițial, de reevaluare a convingerilor de control comportamental (Ajzen și Fishbein, 2009) și de restructurare a expectanțelor. Serviciile oferite de facilitatori (migranți cu experiență, intermediari sau transportatori internaționali) în legătură cu parcurgerea acestor pași au fost instrumentale și au preluat din șansele de agency a migrantelor aspirante. Din perspectiva acestora din urmă s-au remarcat anumite valențe asociate relațiilor cu facilitatorii, ce au creat o serie de expectanțe și reciprocități.

Semnificația *bagajelor de călătorie* în procesul de migrare este dublă, atât simbolică, cât și practică. În primul rând, valiza servește ca recipient pentru transportul articolelor esențiale, reflectând anticiparea migranților cu privire la noile lor vieți. În al doilea rând, portabilitatea sa permite mobilitatea fizică împreună cu migrantul (Warnier, 2006). Din perspectivă simbolică, valizele pot căpăta valența extensiei identității personale și pot fi privite cu emoționalitate de migranți, adioma unui companion de drum (Burrell, 2008a: 363). În plus, conținutul bagajelor de călătorie are semnificații distincte în funcție de traiectoria migrației, respectiv la plecare sau întoarcere. Conținutul inclus în bagajul de migrare nu numai că materializează percepții și așteptări cu privire la viitoarea activitate (Burrell, 2008a), dar implică și un proces de selecție al obiectelor cu valoare sentimentală ori practică (Cavalcanti, 2023: 104). Constrângerile impuse de reglementările de transport și restricțiile legale influențează și mai mult aceste alegeri. În plus, schimbul de mărfuri între România și Italia – fie că sunt articole aduse din Italia pentru membrii familiei, fie cadouri transportate cunoscuților din străinătate – servește drept dovadă tangibilă a relațiilor transnaționale (McKay, 2007; Burrell, 2008a). Expresiile de îngrijire și apreciere sunt adesea întruchipate în produse alimentare (cum ar fi dulciurile sau delicatese tradiționale italiene și românești), dispozitive tehnologice, îmbrăcăminte sau suveniruri.

Pornind de la îndemnul lui Xiang și Lindquist (2014), care considerau că o întreagă „constelație” de agenți și elemente materiale conlucrează ca migrația să poată avea loc, *consumarea emigrării* a fost descrisă prin expunerea experiențelor participanților la studiu. Prima de acest tip a fost experiența spațiului de tranziție (Bissell, 2007; Burrell, 2008a), compus atât din materialitatea spațiului, cât și din interacțiunile și raportările cu operatorii organizațiilor de transport internațional ori cu alți migranți. Un accent deosebit a fost pus pe călătoria internațională cu autocarul, pe durata căreia se formează noi legături sociale. Acestea survin interacțiunilor și „atmosferei afective” (Wilson, 2011) pe care ajung să o împărtășească pasagerii pe baza experiențelor comune (Richardsen, 2024). Lăsând în plan secundar interacțiunile cu șoferul/ii, cele mai numeroase interacțiuni au fost cele cu colegul de banchetă și cu pasagerii aflați în proximitatea spațială a migrantului novice. Aceste interacțiuni au prezentat oportunități pentru noii migranți de a evalua validitatea cunoștințelor lor anterioare și de a dobândi un corpus informațional secundar. În plus, noile conexiuni sociale au contribuit la extinderea capitalului social al migranților novici. Accesul la astfel de rețele aveau potențialul de a facilita schimburile de resurse materiale și imateriale (Elrick și Ciobanu, 2009), și de a promova relații bazate pe încredere și reciprocitate (Coleman, 1990; Faist, 2009).

Etapă a cincea a procesului decizional: Angajamentul față de decizie

Parcursul etapei a cincea a procesului presupune testarea experiențială de către migrantul novice a validității informațiilor receptate în etapele anterioare și recalibrarea expectanțelor inițiale. Oportunitățile de testare au survenit pe parcursul experimentării practicilor de intermediere ori a depunerii muncii domestice. Confruntarea dintre percepțiile inițiale și situația reală a dus la o reevaluare succintă a fezabilității deciziei de migrare și implicit a stabilității acesteia în timp (Janis și Mann, 1977). În urma confruntării, au emers două opțiuni: de a rămâne în angajament față de decizie sau de a abandona proiectul de migrație. Înclinarea balanței spre una dintre opțiuni stă în câtă disonanță apare între CCP și CCR (Ajzen și Fishbein, 2009). Apare de asemenea un paradox decizional, indicat de persistența angajamentului în ciuda întâmpinării discrepanțelor majore (Janis și Mann, 1977). Spre deosebire de trecerea la conduita de nefumător (ilustrată de Janis și Mann în modelul lor), în care indivizii pot experimenta consecințele deciziei lor într-o perioadă relativ scurtă, migrația pentru muncă presupune o perioadă extinsă de testare și adaptare, adesea însoțită de noi descoperiri. Motivațiile care susțin angajamentul migranților se extind dincolo de preocupările legate de pierderea respectului din partea grupului lor de referință sau a influenței sociale – deși

acestea rămân factori semnificativi pentru perpetuarea migrației. Mai degrabă, implicațiile pe termen lung ale deciziei de migrare apar treptat, consolidând angajamentul în ciuda adversităților.

Unele dintre aceste implicații provin din factori sistemici, precum prevalența economiei de umbră și natura precară a muncii domestice. Expansiunea muncii informale în sectorul domestic poate fi atribuită nealinierii dintre cotele de imigrație stabilite pentru sectorul domestic și cererea reală pentru munca de îngrijire (Colombo și Dalla-Zuanna, 2019; Bracco și Onnis, 2022). Această discrepanță a fost exacerbată de inadecvarea instituțiilor de îngrijire geriatrică în raport cu amploarea fenomenului îmbătrânirii demografice resimțit de Italia (Di Santo și Ceruzzi, 2010). În plus, măsurile de politică socială au priorizat istoric limitarea cheltuielilor publice, instaurând un „sistem de asistență socială bazat pe familie” (Capponi, 2019: 29). Aceste condiții structurale au jucat un rol crucial în dezvoltarea *fenomenului badantelor* (Di Santo și Ceruzzi, 2010; Capponi, 2019).

Încercările legiuitorilor de a reglementa acest sector s-au confruntat cu provocări semnificative, în special în eforturile lor de a da naștere unei ocupații care să se alinieze cu cadrele capitaliste și neoliberale, îndeplinind în același timp rolul tradițional domestic al gospodinei (Tiraboschi, 2022). Din punct de vedere istoric, acest rol a fost parte integrantă a structurilor familiale italiene, oferind îngrijire informală copiilor și persoanelor în vârstă. În consecință, categoria ocupațională de *badante* a evoluat într-un rol compozit care cuprinde diverse responsabilități, cum ar fi întreținerea casei, cumpărăturile alimentare, gătitul și administrarea medicamentelor. Aceste sarcini se suprapun cu cele atribuite altor profesii consacrate din același sector, precum menajere, bucătari, grădinari și asistente (Frisoni, Porcheddu și Prosdocimi, 2022: 214, făcând referire la articolul 9 din Contractul Colectiv Național de Muncă – CCNL). Deși schimbările demografice și participarea femeilor pe piața muncii au subliniat valoarea de piață a muncii de îngrijire, dezvoltarea unui cadru legislativ și instituțional coerent pentru gestionarea acestui sector rămâne o provocare continuă. Dovadă stau cele peste cincizeci de iterații ale Contractului Colectiv Național de Muncă emise de-a lungul timpului, dintre care majoritatea începând cu anii 2000 (Casano, 2022). Conținuturile acestor contracte au prezentat adesea ambiguități, care au fost exploatate fie intenționat, fie involuntar de către angajatori sau alți actori economici. Responsabilitatea pentru formalizarea statutului de muncă al migranților revine persoanelor private, fie că sunt membri ai familiei beneficiarilor de îngrijire sau vârstnicii înșiși. Acest aranjament intensifică dependența migrantului de angajatorul lor și contribuie la condițiile de muncă precare (Williams, 2012; Fedyuk, 2011, 2016). În ceea ce îi privesc pe membrii familiilor

italiene, în timp ce cadrele legale prevedeau obligația familială de a asigura îngrijire rudelor incapacitate, formularea vagă a acestor legi a dus la interpretări variate cu privire la amploarea și natura acestor responsabilități de îngrijire. Nu în ultimul rând, legiuitorii au permis implicarea altor actori economici în sectorul domestic, precum cooperativele sociale și agențiile de muncă temporară (Biagi și Tiraboschi, 2000; Spattini, 2006; Pasquinelli și Sala, 2013; Capponi, 2019). Aceștia, cu toate că aveau atribuite cadre legislative speciale, au reușit să-și construiască modele de afaceri și să întrețină practici prin intermediul cărora să profite de pe seama migranților, chiar în colaborare cu angajatorii italieni ori sub atitudinea tolerantă a autorităților (Fellini, Ferro și Fullin, 2007; Gendera, 2011; Lalani și Metcalf, 2012; Allain et. al, 2013; Perrotta, 2014; Österle și Bauer, 2016; Bahna și Sekulova, 2019).

REFERINȚE

- Agarwal, B. (1997). *"Bargaining" and Gender Relations: Within and Beyond the Household*. *Feminist Economics*, 3 (1): 1-51, DOI: 10.1080/135457097338799;
- Ajzen, I., Fishbein, M. (2009). *Predicting and Changing Behavior The Reasoned Action Approach*. New York, Psychology Press. pp. 20-27. DOI: 10.4324/9780203838020;
- Allain, J., Crane, A., LeBaron, B., Behbahani, L. (2013). *Forced labour's business models and supply chains*. Human rights. Homestead: Joseph Roundtree Foundation;
- Andrén, D., Roman, M. (2014). *Should I Stay or Should I Go? Romanian Migrants during Transition and Enlargements*: IZA Discussion Papers, No. 8690, Institute for the Study of Labour (IZA), Bonn. Available at: <https://hdl.handle.net/10419/107485>;
- Anghel, G. R; Horváth, I., (2009). Migration and its consequences for Romania, Südosteuropa. *Journal of Politics and Society*, 57, 386-403;
- Anghel, G.R și Horváth, I. (2009), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*. Iași: Polirom;
- Baldassar, L. (2008a). *Missing Kin and Longing to be Together: Emotions and the Construction of Co-presence in Transnational Relationships*. *Journal of Intercultural Studies* Vol. 29, No. 3, 247-266;
- Ban, C. (2009). *Economic Transnationalism and its Ambiguities: The Case of Romanian Migration to Italy*. *International Migration*, 50(6): 129–149. doi:10.1111/j.1468-2435.2009.00556.x;
- Bahna, M și Sekulova, M, (2019). *Crossborder care: lessons from Central Europe*, Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-97028-8>;
- Benner, C. (2003). *Labour flexibility and regional development: the role of labour market intermediaries*, Pennsylvania: Regional Studies, pp. 321-633;

Biagi, M. și Tiraboschi, M. (2000). *Servizi di cura alla persona, assistenza domiciliare agli anziani e politiche locali per l'occupazione: l'esperienza modenese nel contesto comunitario*. Associazione Mario Del Monte, Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia, în “Rapporto sulla situazione economica e sociale della provincia di Modena 2000”;

Bissell, D. (2007). *Animating suspension: waiting for mobilities*, *Mobilities*, 2(2): 277–298. <http://dx.doi.org/10.1080/17450100701381581>;

Blake, T., și Gilbert, N. (2014). *How Do Agents Make Decisions? A Survey*. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation* 17 (4) 13. DOI: 10.18564/jasss.2687;

Bracco, E. și Onnis, L. (2022) *Immigration, amnesties, and the shadow economy*. *Bulletin of economic research*, 74, 1135-1162, DOI: 10.1111/boer.12337;

Burrell, K. (2008b) *Managing, learning and sending: the material lives and journeys of Polish women in Britain*, *Journal of Material Culture*, 13(1): 63–83;

Capponi, F. (2019). *L'emersione del mercato del lavoro domestico e della assistenza domiciliare: profili giuridici e contrattuali*. *Professionalità Studi*, 6/II: 28-43, ADAPT University Press;

Carling, J. (2002). *Migration in the age of involuntary immobility: Theoretical reflections and Cape Verdean experiences*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28(1): 5–42;

Carling, J. și Schewel, K. (2017). *Revisiting aspiration and ability in international migration*, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 945–963. DOI: 10.1080/1369183X.2017.1384146;

Casano, L. (2022). *Verso un mercato del lavoro di cura: questioni giuridici e nodi istituzionali*. ADAPT University Press;

Cavalcanti, S. (2023). *Luggage heavy with memories: things and gendered identity within the diasporic space*. În ed. Matos M, Paisana J., *Transcultural Mobilities and Memories* (p. 101-122). Centro de Estudos Humanísticos, Universidade do Minho;

Christou, A., Kofman, E. (2022). Cap. 4: *Transnational Families, Intimate Relations, Generations*, in A. Christou, E. Kofman, *Gender and Migration* (pp. 57-76). IMISCOE Research Series, London: Springer;

Cingolani, P. (2009), *Prin forțe proprii. Vieți transnaționale ale migranților români în Italia*. În R.G. Anghel & I.Horváth (2009), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, (pp. 176-194). Iași: Polirom;

Coleman, J. S., (1990). *Foundation of social theory*. Cambridge: MA Belknap Press;

Colombo, A. D., și Dalla-Zuanna, G. (2019). *Immigration Italian Style, 1977–2018*. *Population and Development Review*. doi:10.1111/padr.12275

- Constantin D.L., Vasile V., Preda D., Nicolescu L. (2004). Studiu de impact PAIS II “*Impactul aderării României la UE*”, Institutul European din România, București;
- Czaika, M. și Reinprecht, C. (2020). *Drivers of migration: A synthesis of knowledge*. International Migration Institute, IMI Working Paper Series 2020, Nr. 163;
- Cuban, S., (2015). “*“I Wish I Was a Bird To Fly Back and Forth:” Immigrant Women and Their Transnational Families Caring At a Distance: DRAFT 4/14/15*”. Adult & Higher Education. 1. https://cedar.wwwu.edu/aandhededucation_facpubs/1;
- Davidescu, A.M, Ghinararu, C. C., Maicaneanu, L. (2019). Revealing the Main Drivers of Romanians’ Migration in the European Context. An Empirical Approach Based on Gravity Models, Chapter 6. In Challenges and Opportunities to Develop Organizations Through Creativity, Technology and Ethics, ed. S. L. Fotea, I. S. Fotea and S. A. Vaduva. The 2019 Griffiths School of Management Annual Conference on Business, Entrepreneurship and Ethics (GSMAC), Springer, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-43449-6>;
- De Jong, G. F. și Fawcett, J. T. (1981). Cap. 2 - Motivations for Migration: An Assessment and a Value-Expectancy Research Model. *Migration Decision Making Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*, Pages 13-58. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-026305-2.50008-5>;
- Diminescu , D (2009), Exercițiul dificil al liberei circulații: o introducere în istoria migrației recente a românilor. În R.G. Anghel & I.Horváth (2009), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești* (pp. 45-65). Iași: Polirom;
- Di Santo, P. și Ceruzzi, F. (2010). *Migrant care workers in Italy. A case study*. Interlinks Euro Centre. Funded by the European Commission under the Seventh Framework Programme Grant Agreement no. 223037. Disponibil la: https://interlinks.euro.centre.org/sites/default/files/WP5_MigrantCarers_FINAL.pdf ;
- Ducu, V. (2014). *Transnational Mothers from Romania*. Romanian Journal of Population Studies, Vol. VIII, Nr. 1: 117-141;
- Ducu, V., Nedelcu, M., Telegdi-Csetri, A., (2018). *Childhood and Parenting in Transnational Settings*. International Perspectives on Migration, Vol. 15, Springer;
- Greenwood, Michael J. (1975). *Research on Internal Migration in the United States: A Survey*. Journal of Economic Literature, 1975, vol. 13, issue 2, 397-433;
- Elrick, T. și Ciobanu, O. R., (2009). *Migration networks and policy impacts: Insights from Romanian-Spanish migrations*, Global Networks, 9 (1): 100–16. [DOI: 10.1111/j.1471-0374.2009.00244.x]Tom;

- Evans, D. (1990). *Problems in the decision making process: a review*. Intensive Care Nursing (6), 179-184;
- Faist, T. (2009). Migrația transnațională ca imobilitate relativă într-o lume globalizată. În R.G. Anghel & I. Horváth (2009), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, (pp. 129-155). Iași: Polirom;
- Fedyuk, O. (2011). *Beyond Motherhood: Ukrainian Female Labour Migration to Italy*. Lucrare de doctorat. Central European University, Budapesta;
- Fedyuk, O. (2016). *On the path to regularity: exploring the individual costs of regularization among Ukrainian ageing domestic care workers in Italy*. Urban People, Glasgow: University of Strathclyde;
- Fellini I., Ferro A. și Fullin G. (2007). *Recruitment processes and labour mobility: the construction industry in Europe*, Work, employment and society, 21(2): 277-298; Sage publications, DOI: 10.1177/0950017007076635;
- Földes, I. (2016). *Elderly Parents, Adult Children and the Romanian Transnational Family: An Intergenerational Solidarity Approach*. Sociologia, 61 (1): 77-107; Cluj-Napoca, România. DOI: 10.1515/subbs-2016-0004;
- Frisoni, D., Porcheddu, D. și Prosdocimi, S. (2022). La definizione del mercato del lavoro di cura da parte della contrattazione collettiva: una mappatura. în Casano, L. (ed.) *Verso un mercato del lavoro di cura: questioni giuridiche e nodi istituzionali* (pp.212-238). ADAPT University Press;
- Gassmann, F., Siegel, M., Vanore, M., Waidler, J. (2017). *Unpacking the Relationship between Parental Migration and Child well-Being: Evidence from Moldova and Georgia*, Child Ind Res (2018) 11:423–440, DOI 10.1007/s12187-017-9461-z;
- Gendera, S. (2011) Gaining an insight into Central European transnational care spaces: Migrant live-in care workers in Austria. În Bommers, M; Sciortino G. (ed) *Foggy Social Structures. Irregular Migration, European Labour Markets and the Welfare State* (pp. 91-116); Amsterdam University Press;
- Ianos, I. (2016). Causal Relationships Between Economic Dynamics and Migration: Romania as Case Study. In Dominguez-Mujica, J. (Ed). *Global Change and Human Mobility* (pp. 303-322). London: Springer;
- Janis, I. L.; Mann, L. (1977). *Decision Making: A Psychological Analysis of Conflict, Choice, and Commitment*. New York: Free Press;
- Johnston, J. H. , Driskell, J. E., Salas, E. (1997). *Vigilant and hypervigilant decision making*. Journal of Applied Psychology Vol. 82, No. 4, 614-622;

- Kang, T. (2012). *Gendered media, changing intimacy: internet-mediated transnational communication in the family sphere*. Media, Culture & Society, 34(2) 146–161. DOI: 10.1177/0163443711430755;
- Klabunde, A., Zinn, S., Willekens, F., și Leuchter, M. (2017). *Multistate modelling extended by behavioural rules: An application to migration*, Population Studies, 71:sup1, 51-67, DOI: 10.1080/00324728.2017.1350281;
- Kley, S. (2011). *Explaining the stages of migration within a life-course framework*, European Sociological Review 27(4): 469–486;
- Kley, S. (2017). *Facilitators and constraints at each stage of the migration decision process*. Population Studies, 71(sup 1): 35-49, DOI: 10.1080/00324728.2017.1359328;
- Kollingbaum, Martin. J. și Norman, Timothy J. (2003). Norm adoption in the noa agent architecture. In: *Proceedings of the second international joint conference on Autonomous agents and multiagent systems*. New York, NY, USA: ACM, available on: https://www.researchgate.net/publication/225129752_Norm_Adoption_and_Consistency_in_the_NoA_Agent_Architecture;
- Kurekova, L. (2011). *Theories of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU EastWest flows*. Paper prepared for Interdisciplinary conference on Migration. Economic Change, Social Challenge. April 6-9, 2011, University College London;
- Lalani, M. și Metcalf, H. (2012). *Forced labour in the UK: The business angle*, Homestead: J.R.F;
- Madianou, M., (2012). *Migration and the accentuated ambivalence of motherhood: the role of ICTs in Filipino transnational families*. Global Networks 12, 3 (2012) 277–295;
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaci, A., Pellegrino, A., Taylor, J.E. (1993). *Theories of international migration: a review and appraisal*, Population and Development Review 19 (3): 431-466;
- Massey, D.S., Goldring, L. and Durand, J. (1994). *Continuities in transnational migration: an analysis of nineteen Mexican communities*, American Journal of Sociology, 99(6): 1492-1533;
- Matei, A., Bobârnat, E.-S., (2022). *Effects of the Family Solidarity on Romanian Left behind Children*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19, 5820. <https://doi.org/10.3390/ijerph19105820>;
- McKay, D., (2007). „*Sending Dollars Shows Feeling*” – *Emotions and Economies in Filipino Migration*., Mobilities 2 (2): 175-194;
- Muthoo, A. (2000). *A Non Technical Introduction to Bargaining Theory*. World Economics 1 (2):145-166;

- Noja, G. G., Moroc, A. (2016). *Emigration trends and challenges in the framework of the european economic integration*. The Annals of the University of Oradea. Economic Sciences- Tom XXV: 149-159, ISSN 1582-5450;
- Österle, A. și Bauer, G. (2016). *The Legalization of Rotational 24-hour Care Work in Austria: Implications for Migrant Care Workers*. Social Politics: International Studies in Gender, State & Society 23, (2): 192–213, <https://doi.org/10.1093/sp/jxv001>;
- Pantea, M.C., (2011). *Young People's Perspectives on Changing Families' Dynamics of Power in the Context of Parental Migration*. Young, 19 (4): 375–395, <https://doi.org/10.1177/110330881101900402>;
- Pantea, M.C., (2012). *'I have a child and a garden': young people's experiences of care giving in transnational families*, Journal of Youth Studies, 15(2): 241-256, DOI: 10.1080/13676261.2011.634399;
- Pasquinelli, S. și Sala, M. (2013). *Assistenti familiari e lavoro somministrato. L'esperienza di Cooperjob*. Prospettive sociali e sanitarie, (7):5-13;
- Perrotta, D. (2014). *Vecchi e nuovi mediatori. Storia, geografia ed etnografia del caporalato in agricoltura*. Meridiana, 79 (1):193-220;
- Pinnawala, M. (2009). *Gender transformation and female migration. Sri Lankan domestic workers negotiate transnational household relations*. Doctoral thesis, Institute of Social Studies, The Hague, Netherlands. https://repub.eur.nl/pub/32637/90-423-0361-1_DOK_1.pdf;
- Richardsen, N.L. (2024). *Transnational ties on wheels: The role of long-distance bus transport connecting Bosnia and Herzegovina and Germany*. Master thesis presented in fulfilment of the requirements for the degree of Master of Science in Urban Studies (VUB) and Master of Science in Geography, general orientation, track 'Urban Studies' (ULB). Disponibil pe: https://urbanstudies.brussels/sites/default/files/2024-11/2024_RICHARDSEN_Nanne_OK.pdf
- Sandu, D. (2010). *Lumile sociale ale migrației românești în străinătate*. Iași: Polirom;
- Sandu, D. (2018). *Migrația temporară în străinătate (1999-2016)*. în Ghețău, Vasile (coord.), *Demografia României* p. 222-244. București, Editura Academiei Române;
- Simionescu M. (2016), *Macroeconomic determinants of permanent emigration from Romania. A Bayesian approach*, Journal of International Studies 9 (2): 170-180. DOI: 10.14254/2071-8330.2016/9-2/13
- Simionescu M. (2017). *Macroeconomic determinants of migration from Romania to Italy*. In *Computational Methods in Social Sciences*, ed. Oancea, B., Vol. V, Issue 1/2017, Bucuresti: „Nicolae Titulescu“ University Publishing House;

Scott, S., Craig, G. Geddes, A. (2012). *Experiences of forced labour in the UK food industry*. Un raport JRF, www.jrf.org.uk/work/workarea/forced-labour;

Spattini, S. (2006). Le agenzie di somministrazione di lavoro: profili giuridici. în Tiraboschi, M. (Ed.) *Le esternalizzazioni dopo la riforma Biagi. Somministrazione, appalto, distacco e trasferimento di azienda*, Giuffrè;

Șerban, M. și Stoica, M. (2007). *Politici și instituții în migrația internațională: migrația pentru muncă din România: 1990-2006*. București: Fundația pentru o Societate Deschisă;

Tiraboschi, M. (2022). Il mercato del lavoro come costruzione sociale: perché ripensare in questa prospettiva il lavoro domestico e di cura. in Casano, L. (ed). *Verso un mercato del lavoro di cura: questioni giuridiche e nodi istituzionali* (pp. 15-22). ADAPT University Press;

Todaro, M. P. (1976). *Internal Migration in Developing Countries: A Review of Theory, Evidence, Methodology and Research Priorities* (pp. 1-30). Geneva: International Labor Office;

Todaro, M. P. și Smith, S. (2006). *Economic Development*. Boston: Addison Wesley;

Wheeler, D. D., Janis I. L. (1980). *A Practical Guide For Making Decisions*. New York: Macmillan;

Tyrell, N., Kallis, G. (2017). Children in Transnational Family Migration. în C. Ní Laoire et al. (eds.), *Movement, Mobilities, and Journeys, Geographies of Children and Young People*, DOI 10.1007/978-981-287-029-2_9;

Warnier, J. (2006). Inside and outside: surfaces and containers, în: C. Tilley, W. Keane, S. Küchler, M. Rowlands și P. Spyer (Ed), *Handbook of Material Culture* (pp. 186–195). London: Sage.

Willekens, F., (2021). *The migration decision process Foundations for modelling*. QuantMig Project Deliverable D2.3 Southampton: University of Southampton;

Willekens, F., (2022). *Simulation of international migration with individual preferences and immigration quota*. QuantMig Project Deliverable D2.4 Southampton: University of Southampton;

Williams, F. (2012). *Converging variations in migrant care work in Europe*. Journal of European Social Policy, (pp.363-376) SAGE. DOI:10.1177/0958928712449771;

Wilson, H. F., (2011). *Passing propinquities in the multicultural city: the everyday encounters of bus passengering*. Environment and Planning A 2011, volume 43: 634-649. doi:10.1068/a43354;

Wolpert, J. (1965). Behavioral Aspects of the Decision to Migrate. Papers of the Regional Science Association, 19: 159-169. <https://doi.org/10.1111/j.1435-5597.1965.tb01320.x>;

Xiang, B. și Lindquist, J. (2014). Migration Infrastructure. International Migration Review, Volume 48 (S1): S122–S148, DOI: 10.1111/imre.12141.